

כל נרות של מתכת מטלטלין בשבת, ואפילו ישנים, משום שהם אינם מאוסים כנרות של חרס, חוץ מן הנר שהדליקו בו באותה שבת, שהיה דולק כשנכנסה השבת, שהוא מוקצה מחמת איסור כיובי. ודוחים: ודלמא שאני התם [ושמא שונה שם], שהוא מוקצה מפני שהוא דחי ליה [שהוא עצמו דחה אותו] בידים, שהדליק את הנר ובכך הקצה אותו. אבל בהמה — לא הוא הקצה אותה, ושמא משנשחטה הותרה! אלא אמר רב אשי: מה שאמר רב שבהמה שנשחטה בשבת אסורה בשבת עצמה, ולשיטת ר' יהודה, אין זה משום הכנה ולא משום מוקצה, אלא משום הנאה ממעשה איסור בשבת, וכשיטת רבי יהודה בעניין מבשל היא. דתנן [ששנינו בכרייתא]: המבשל בשבת, אם עשה זאת בשווג — יאכל בשבת ממה שבישל, במזיד — לא יאכל, אלו דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: בישראל בשווג — יאכל במוצאי שבת, במזיד — לא יאכל עולמית. רבי יוחנן הסנדלר אומר: אם בשווג — יאכל התבשיל למוצאי שבת, ואולם רק לאחרים ולא לו, במזיד — לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים. ולפי רב יש לפרש את משנתנו לשיטת ר' יהודה כששחט בשווג, ובאופן זה שחיטתו כשרה, ואולם הבהמה אסורה בשבת עצמה. ושואלים: ונוקמה [ונעמיד אותה, את משנתנו] לדעת רב, בשוחט בשבת במזיד, וכשיטת רבי מאיר! ודוחים: לא סלקא דעתך [לא יעלה על דעתך] לומר כן, דקתני [שהרי הוא שונה] כאחת שוחט בשבת וביום הכיפורים, ומשם נלמד כי דין השבת הוא דומיא [בדומה] ליום הכיפורים, מה יום הכיפורים לא שנה [אינו שונה] אם היה זה בשווג ולא שנה [ואינו שונה] במזיד — לא אכיל [אינו אוכל]. שהרי כל אכילה נאסרה בו, אף שנה נמי [אף כאן]. בשבת, גם כן. לא שנה [אינו שונה] בשווג ולא שנה [ואינו שונה] במזיד — לא אכיל [אינו אוכל]. ושואלים: ומי מצית מוקמת לה [והאם יכול אתה להעמיד אותה, את משנתנו] בשווג וכשיטת רבי יהודה? והא [והרי] "אף על פי שמתחייב בנפשו" קתני [הוא שונה]. ואין אדם חייב מיתה אלא אם עשה במזיד! ומשיבים: הכי קאמר [כך הוא אומר]: השוחט (בשווג) בשבת וביום הכיפורים, אף על פי שבמזיד מתחייב בנפשו הוא, הכא [כאן] שעשה בשווג — שחיטתו כשרה.

כל הנרות של מתכת מטלטלים — דשל מתכות לא מאיסי אפילו ישנים, כגון של נחושת וכיוצא בהן. הדולק בשבת — שהיה נר דולק צו זין השמשות, דמוקצה מחמת איסור שאסור לכתוב הנר — נאסר גם הוא לטלטל, וכיון שהוקצה לצדן השמשות הוקצה לכל היום. בידים — שהדליקו צו הנר, אצל צהמה דממילא מידחיל אימר דהדר חזיא. יאכל — הוא עצמו, וצו ציוס, ואין לרין להמתין עד הערב צכדי שיעשו. דהא דלמרינן צעלמא לערב צכדי שיעשו — לית ליה לרבי מאיר אלא היכא דעבד ישראל איסורא וצמיד, דאיכא חיוצא, דלא נמטייה הגאה מאיסורא, אצל צשווג לא. במזיד — דאיכא איסורא, לא יאכל — צו ציוס עד שמתשך וצכדי שיעשו. והוא הדין לאחרים נמי, דאסור למיכליה צו ציוס, דטעמא משום דלא נמטייה הגאה מאיסורא הוא, וכי שהי לאורחא צכדי שיעשו לא מטי לו הגאה מיניה. ואידי דתנא רישא צדידיה דלשמעינן רבותא להתיירא — תנא נמי סיפא צדידיה, רבי יהודה אומר בשווג יאכל במוצאי שבת — ולא צצבת, והוא הדין לאחריו. דלף על גב דצשווג חיוצ סקילה ליכא, עזירה מיהא איכא, וצעינן צכדי שיעשו דלא נמטייה הגאה מעזירה. ואידי דעבי למתני סיפא לא יאכל עולמית צדידיה, אצל לאחריו שרי, דאידי דעבד איסורא קנסוהו רצנן אצל אחריני לא — תנא רישא נמי צדידיה. וממתנינן נמי דקתני אסורה צאכילה ליומיה, לדידיה ולאחריו — צשווג מתקומא, ורבי יהודה היא. ולקמן פריך: והא מתחייב צנפשו קתני! והא ליכא למימר: רישא נמי דוקא איהו, אצל אחריני שרו צו ציוס, ואיזה אסור משום דקנסו שוג אטו מזיד, ומתנינן דאסר ליה ליומיה אפילו לאחריו לאו רבי יהודה היא. דלס כן, דקנסא דרישא אטו מזיד הוא, אמאי מיתמרי הוא לאורחא? הא קתני גצי מזיד לא יאכל עולמית! אלא טעמא משום דלא ליתיה מעזירה הוא, ולא שנה הוא ולא שנה אחריני. רבי יוחנן הסנדלר אומר בשווג יאכל למוצאי שבת — צכדי שיעשו, כרבי יהודה דמזוי ליה עזירה אף צשווג. ועדיפא מדרבי יהודה, דאילו רבי יהודה שרי ליה לאורחא אפילו לדידיה, דלא קניס שוג אטו מזיד, ורבי יוחנן קניס שוג אטו מזיד. הלכך, איזה דעבד איסורא — קנסו רצנן, אחריני דלא עבדי איסורא — לא קנסו, אלא צכדי שיעשו ימתנו, דלא ניתנו מעזירה. במזיד לא יאכל עולמית כו' — לאו משום קנסא הוא, דהא אחריני לא עבדו איסורא. אלא מקראי יליף לה רבי יוחנן צצמות צ"אלו נערו" (לה, צ) וצצא קמא צפרק "מרוצה" (ע"ב, צ): "ושמרתם ולא צשווג. ונוקמה ורבי מאיר היא — דאמר אסורה ליומא. מה יום הכיפורים כו' — לא יאכל צו ציוס, דהא יום עינו הוא.

מסורת הש"ס
א. (כל הברייתא) כתובות לד. ג. גיטין נג. ב. ב"ק עא. א. חולין טו. א. ירושלמי תרומות פ"ב ה"א. ירושלמי שבת פ"ג ה"א. תוספתא שבת פ"ב (ג) ה. (דעת ר' מאיר) תרומות פ"ב מ"ג (בשנינו, עיי"ש). שבת לח. א. ביצה יז. ב. ירושלמי עירובין פ"ד ה"א.

גרסות
דתנן המבשל בחלק מכתחייב: דתניא המבשל. דקתני דומיא דיום הכפורים בכתיימ ועוד: דקתני שבת דומיא דיום הכפורים. אף על פי דבמזיד מתחייב בנפשו הוא הכא דבשווג בכתיימ ועוד: אף על גב דאילו במזיד מתחייב בנפשו השתא דבשווג.

כָּל נְרוֹת שֶׁל מִתְּכֶת מְטַלְטְלִין, חוּץ מִן הַנֵּר שֶׁהִדְלִיקוּ בּוֹ בְּאוֹתָהּ שֶׁבֶת, — וְדִלְמָא שְׁאֲנֵי הֵתֵם, דְּהוּא דְּחֵי לֵיהּ בְּיָדִים! אֵלָא אָמַר רַב אֲשֵׁי: רַבִּי יְהוּדָה דְּמִבְּשֵׁל הִיא, דְּתַנֵּן: *הַמְּבַשֵּׁל בְּשֶׁבֶת, בְּשׁוּגָג — יֹאכַל, בְּמִזִּיד — לֹא יֹאכַל, דְּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר; רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: בְּשׁוּגָג — יֹאכַל בְּמוֹצְאֵי שֶׁבֶת, בְּמִזִּיד — לֹא יֹאכַל עוֹלָמִית; רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדֵּלָר אֹמֵר: בְּשׁוּגָג — יֹאכַל לְמוֹצְאֵי שֶׁבֶת לְאַחֲרִים וְלֹא לּוֹ, בְּמִזִּיד — לֹא יֹאכַל עוֹלָמִית, לֹא לּוֹ וְלֹא לְאַחֲרִים. — וְנוֹקְמָה בְּמִזִּיד, וְרַבִּי מֵאִיר! — לֹא סִלְקָא דְּעֵתָךְ, דְּקִתְּנֵי דוּמְיָא דְּיוֹם הַכְּפוּרִים, מַה יּוֹם הַכְּפוּרִים, לֹא שְׁנָא בְּשׁוּגָג וְלֹא שְׁנָא בְּמִזִּיד — לֹא אָכִיל, אֶף הֵכָּא נְמִי, לֹא שְׁנָא בְּשׁוּגָג וְלֹא שְׁנָא בְּמִזִּיד — לֹא אָכִיל. — וְמִי מְצִית מוֹקְמָתָ לָהּ בְּשׁוּגָג וְרַבִּי יְהוּדָה? וְהָא "אֵף עַל פִּי שְׁמַתְחִיב בְּנַפְשׁוֹ" קִתְּנֵי! — הֵכִי קֵאָמַר: אֵף עַל פִּי דְּבְּמִזִּיד מִתְּחִיב בְּנַפְשׁוֹ הוּא, הֵכָּא דְּבְּשׁוּגָג שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.

מתקומא, ורבי יהודה היא. ולקמן פריך: והא מתחייב צנפשו קתני! והא ליכא למימר: רישא נמי דוקא איהו, אצל אחריני שרו צו ציוס, ואיזה אסור משום דקנסו שוג אטו מזיד, ומתנינן דאסר ליה ליומיה אפילו לאחריו לאו רבי יהודה היא. דלס כן, דקנסא דרישא אטו מזיד הוא, אמאי מיתמרי הוא לאורחא? הא קתני גצי מזיד לא יאכל עולמית! אלא טעמא משום דלא ליתיה מעזירה הוא, ולא שנה הוא ולא שנה אחריני. רבי יוחנן הסנדלר אומר בשווג יאכל למוצאי שבת — צכדי שיעשו, כרבי יהודה דמזוי ליה עזירה אף צשווג. ועדיפא מדרבי יהודה, דאילו רבי יהודה שרי ליה לאורחא אפילו לדידיה, דלא קניס שוג אטו מזיד, ורבי יוחנן קניס שוג אטו מזיד. הלכך, איזה דעבד איסורא — קנסו רצנן, אחריני דלא עבדי איסורא — לא קנסו, אלא צכדי שיעשו ימתנו, דלא ניתנו מעזירה. במזיד לא יאכל עולמית כו' — לאו משום קנסא הוא, דהא אחריני לא עבדו איסורא. אלא מקראי יליף לה רבי יוחנן צצמות צ"אלו נערו" (לה, צ) וצצא קמא צפרק "מרוצה" (ע"ב, צ): "ושמרתם ולא צשווג. ונוקמה ורבי מאיר היא — דאמר אסורה ליומא. מה יום הכיפורים כו' — לא יאכל צו ציוס, דהא יום עינו הוא.

תוספות

המבשל בשבת בשווג יאכל — אפילו בו ביום, דרבי מאיר לא קניס כלל שוג אטו מזיד, כדמוכח ב"הניקין" (גיטין נג, ב). ובפרק "כירה" (שבת לח, א).

עיונים
חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת אין הכוונה שהדליקוהו בשבת, אלא שהדליקוהו בערב שבת לצורך השבת. שבין השמשות היה אסור בטלטול שמא יבוא לעבור על איסור כיובי, וכיון שהוקצה לבין השמשות — הוקצה לכל השבת, גם לאחר שכבר כבה (רש"י). בשווג יאכל במזיד לא יאכל דברי ר' מאיר. כלומר, לדעת ר' מאיר, בשווג אפילו הוא עצמו יאכל בו ביום, ובמזיד נאסר בין עליו ובין על אחרים לאכול עד מוצאי שבת. ובאמת ניתן היה לשנות כאן במזיד "לא יאכל" — בין לו ובין לאחרים, אלא מתוך שלענין שווג הוצרך לשנות "יאכל", שאפילו הוא מותר לאכול בשבת עצמה, שנה בלשון זו גם לענין מזיד. וכן בדברי ר' יהודה, הואיל ובמזיד הוצרך לשנות "לא יאכל", שרק הוא אסור עולמית — שנה גם לענין שווג "יאכל", למרות שגם הוא וגם אחרים מותרים במוצאי שבת (רש"י). וראה שהביא דעה ש"לא יאכל" האמור בדברי ר' מאיר ור' יהודה כוונתו דוקא הוא, ודחה אותה.
ר' יהודה אומר בשווג יאכל במוצאי שבת בין הוא ובין אחרים, אבל בשבת עצמה לא יאכלו, כדי שלא ייהנו מחילול שבת, ואפילו נעשה בשגגה. ואילו במזיד נאסר דוקא עליו עולמית, משום קנס על שעשה במזיד. וכתב רש"י כי טעמו של ר' יהודה לאסור שוג בו ביום אינו גזירה משום מזיד (כפי שמשמע לכאורה ממסכת גיטין נג, ב). שאם כן, גם בשווג צריך היה לגזור לאסור עליו עולמית, כמו במזיד (ולפי זה יש כאן מחלוקת סוגיות בהבנת טעמו של ר' יהודה, מהרש"א). אבל בתוס' (הלן עמוד ב) הבינו כי טעמו של ר' יהודה לשיטת רב הוא אכן גזירה של שווג משום מזיד. והסביר הרשב"א כי גם לדרך זו אין צורך שיהא דין השוגג כדון המזיד ממש, שהרי בשוגג החשש הוא שמא יעשה במזיד ויטען ששווג היה יאכל בשבת, ולענין זה די שיקנסוהו שלא לאכול ביומו ושוב לא יבוא לבשל (וראה תפארת יעקב).
יאכל במוצאי שבת לא מיד בצאת השבת, אלא לאחר הזמן הנצרך לבשל (בבבדי שיעשו), כדי שלא ייהנו ממעשיו הרעים, וכפי שמצאנו שאסור חכמים ליהנות ממלאכת גוי עבור יהודי בשבת (רש"י, וכן שיטת בה"ג). אבל ראשונים אחרים כתבו כי גזרו הגאה דוקא ממלאכת הגוי, שמא יבוא לומר לו לעשות מלאכה, מפני שהוא איסור קל בעיני

אנשים. אבל באיסורים חמורים כגון מבשל אין לגזור, שאין ישראל עשוי לבשל בשבת, ולכן מותר באכילה מיד בצאתה (רמב"ן בשם גאונים אחרונים, רשב"א בשם רבינו יונה). רבי יוחנן הסנדלר אומר כלל כללו ראשונים במחלוקת זו, שדין שוג של ר' יהודה כדון מזיד של ר' מאיר, ודין שוג של ר' יוחנן הסנדלר כדון מזיד של ר' יהודה. ובמסכת בבא קמא (ע"א, א) אמרו כי טעמו של ר' יוחנן הסנדלר, שאוסר במזיד עולמית ואף לאחרים, אינו משום גזירת חכמים, אלא על פי הכתוב האמור בדין מחלל שבת במזיד: "כי קודש היא לכם" (שמות לא, יד), מה קודש אסור באכילה — אף מעשה שבת אסור באכילה (אבל לא בהנאה, שנאמר "לכם"). ובשווג סבור הוא שיש לאסרה גם אחרי השבת גזירה שוג משום מזיד (רש"י).
הכי קאמר אף על פי דבמזיד מתחייב בנפשו לכאורה, די היה לומר במפורש "השוחט בשוגג! וצריך לומר שנקט בלשון זו להורות שמה שהשחטה אסורה ביומה הוא רק במקרה שאם היה שוחט במזיד — היה מתחייב בנפשו, להוציא מי ששחט עבור חולה שיש בו סכנה, שגם השוחט עצמו מותר לאכול מן הבשר בו ביום (לב אריה).
אורה ההלכה
כל נרות של מתכת מטלטלין וכו' נר שהיה דולק בשבת, אף על פי שכבה — אסור לטלטלו, אפילו לצורך גופו ולצורך מקומו, מפני שבין השמשות היה מוקצה מחמת איסורו. כרבי יהודה, ובמסקנת הסוגיה שבת קנ"א, וכתב רמ"א שאם הוא אסטניס, והנר מאוס עליו — מותר להוציאו. (רמב"ם ספר זמנים שבת פכ"ה ה"י. שו"ע א"ח רע"א, א—ב).
המבשל בשבת המבשל (או עושה שאר מלאכות בשבת), אם היה מזיד — הוא אסור לעולם ליהנות ממלאכה זו, ולאחרים מותר במוצאי שבת מיד. ואם עשה מלאכה בשוגג — אסור בו ביום, בין לו ובין לאחרים, ולמוצאי שבת מותר מיד, בין לאחרים ובין לו. כדברי ר' יהודה. ויש שפסקו כו' מאיר, שבמזיד אסור לו ולאחרים עד מוצאי שבת, ובשווג מותר גם לו מיד (תוס', וכן הכריע הגר"א), ובמקום הצורך ניתן לסמוך על שיטת זו בשוגג (משנ"ב). (רמב"ם שם פ"ו הכ"ג. שו"ע שם ש"ח, א).

מסורת הש"ס

א. (שיקול זה) פסחים מו.ב. ביצה כא.א. ב"ק קו.ב. ב. (כעין זה) ביצה כא.ב. ג. ב"ק מא.ב. ב"ר פנ"ו. ילק"ש תורה קא. ד. ויק"ר פי"ג ג. ילק"ש תורה תקלה. שם נ"ד קסא.

גרסות

אמר רב פפא פעמים בכתיב ועוד ובמקורות: **אמר רבא פעמים**. **במגל יד** בדפו"י של המשנה יש: **במגל**. **בצור** יש בכתי"י ובדפו"י של המשנה: **ובצור**.

לשון

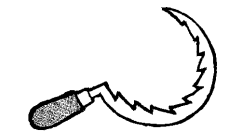
אומצא

למלה זו שתי משמעויות, שפעמים רבות באות יחד, האחת – חתיכה של בשר, כפי שהוא בסורית עומצא, והשנייה – מאכל העשוי מבשר חי או טא, ודומה לו amiz בפרסית הבינונית.

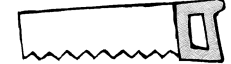
צור

מגל קציר

מגירה

שיניים

לסת (לחי) תחתונה עם השיניים (מימין) הטוחנות (ובשמאל החותכות) שיוכלו לשמש כמכשיר חיתוך לאחר השחזה מיוחדת ומתאימה.

הרי זה כגון שהיה לו חולה שיש בו סכנה מבעוד יום, שמצוה לשחוט בשבילו אפילו בשבת, ולכן לא היה בבהמה איסור מוקצה, שהרי זה כאילו יועדה לכך. ושואלים: אי הכי [אם כן], אם בזה מדובר, מאי טעמא [מה הטעם] של רבי יהודה דאסר [שאוסר]? ומשיבים: הכוונה היא כגון שהיה לו חולה בערב שבת והבריא בינתיים, שאף על פי שאיסור מוקצה לא היה כאן, מכל מקום איסור שחיטה בשבת יש כאן, ולדעת ר' יהודה גם אם עשה כן בשוגג הרי זה אסור בשבת עצמה. ושבים לעיקר הענין, ואומרים: ומה שהסברנו שרב השתיק את התנא על שלא הבחין בין מבשל בשבת לשוחט בשבת, הריהו כי הא [כמו זו] שאמר רב אחא בר אדא אמר רב, ואמרי לה [ויש אומרים] שאמר רבי יצחק בר אדא אמר רב: השוחט בשבת לצורך חולה שחלה חולי שיש בו סכנה בשבת – אסור לבריא לאכול מן הבשר, המבשל לחולה שחלה בשבת בשר בהמה שנשחטה מערב שבת – מותר לבריא לאכול ממנו. מאי טעמא [מה טעם] ההבדל? האי [זה] הבשר שאינו מבושל ראוי היה לכוס אותו גם לפני הבישול, ולא היה מוקצה בכניסת השבת, ואילו האי [זה] שלא נשחט קודם השבת אינו ראוי לכוס קודם השבת, שהרי הוא אבר מן החי והוא נעשה מוקצה בכניסת השבת. אמר רב פפא: פעמים שגם השוחט בשבת מותר לבריא לאכול מן הבשר – כגון שהיה לו חולה מבעוד יום, והבהמה עמדה לשחיטה בכניסת השבת, ולא היתה מוקצה.

כגון שהיה לו חולה מבעוד יום. – אי הָכִי, מאי טעמא דְרַבִּי יְהוּדָה דְאָסֵר? – כְּגוֹן שֶׁהָיָה לוֹ חוֹלָה וְהִבְרִיא. וְכִי הָא דְאָמַר רַב אֲחָא בְר אֲדָא אָמַר רַב, וְאָמְרִי לָהּ אָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּר אֲדָא אָמַר רַב: הַשּׁוֹחֵט לְחוֹלָה בְּשַׁבַּת – אָסוּר לְבָרִיא, הַמְבַשֵּׁל לְחוֹלָה בְּשַׁבַּת – מוֹתֵר לְבָרִיא; מַאי טַעְמָא? הָאִי רָאוּי לְכֹס, וְהָאִי אֵינּוּ רָאוּי לְכֹס. אָמַר רַב פַּפָּא: פְּעָמִים שֶׁהַשּׁוֹחֵט מוֹתֵר – כְּגוֹן שֶׁהָיָה לוֹ חוֹלָה מִבְּעוֹד יוֹם, מְבַשֵּׁל אָסוּר – כְּגוֹן שֶׁקֶצֶץ לוֹ דָּלְעָת. אָמַר רַב דִּימִי מִנְהֵרְדֵעָא, הִלְכְתָא: הַשּׁוֹחֵט לְחוֹלָה בְּשַׁבַּת – מוֹתֵר לְבָרִיא בְּאוֹמְצָא, מַאי טַעְמָא? פִּינָן *דְּאִי אֶפְשָׁר לְכַזֵּית בְּשׂוֹר בְּלֹא שְׁחִיטָה, כִּי קָא שְׁחִיט – אֲדַעְתָּא דְחוֹלָה קָא שְׁחִיט; הַמְבַשֵּׁל לְחוֹלָה בְּשַׁבַּת – אָסוּר לְבָרִיא, גְּזִירָה שְׂמָא יִרְבֵּה בְּשִׁבְלֵוּ.

א משנה ^יהשוחט במגל יד, בצור, ובקנה – שחיטתו פְּשֵׁרָה. ^יהכל שוחטין, ולעולם שוחטין, ובכל שוחטין, חוץ ממגל קציר והמגירה והשיניים והציפורן, מפני שהם חונקין.

ומצד שני, פעמים שמבשל בשבת אסור לבריא לאכול מן המבושל – כגון שקצץ לו בשבת דלעת מן המחובר ובישל אותה, מפני שהיתה מוקצה מחמת האיסור לקוצצה. אמר רב דימי מנהרדעא, הלכתא [הלכה היא]: השוחט לחולה בשבת – מותר לבריא לאכול מן הבשר באומצא, כלומר, בשר חי, מאי טעמא [מה טעם הדבר]? כיון שאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה, כי קא שחיט – אדעתא דחולה קא שחיט [כאשר הוא שוחט – על דעת החולה הוא שוחט]. שהרי גם אם החולה אוכל מעט צריך לשחוט עבורו בהמה שלימה, וכיון ששחט בהיתר – מותר גם לאחרים. אבל המבשל לחולה בשבת – אסור לבריא לאכול מן התבשיל, והטעם הוא: גזירה שמה ירבה יוסף לתבשיל גם בשבילו.

א משנה השוחט בשפתו החלקה של מגל יד, ששפתו האחת חלקה והשנייה משוננת, או בצור [אבן חדה], או בקנה שנחתך לאורכו ושפתו חדה – שחיטתו כשרה. הכל שוחטין, ולעולם שוחטין, ובכל שוחטין (בכל דבר שחותך) חוץ ממגל קציר והמגירה (משור), והשיניים כשהן קבועות בעצם הלחי של בהמה, והציפורן, שאין שוחטים בהם מפני שהם חונקין ולא חותכים, שיש להם פגיונות הנאחזות בסימנים (הקנה והושט) וקודעות אותם.

עיונים

כגון שהיה לו חולה מבעוד יום והבריא שאלו ראשונים: והרי באופן זה ניתן היה להסביר גם את מה ששנה התנא לפני רב, שהשוחט בשוגג מותר – כשהיה לו חולה מבעוד יום, ומדוע השתיק אותו רב? והשיב רמב"ן שאי אפשר לומר כן, שאם כן הרי זו ממש המחלוקת ששנינו לעיל בענין מבשל בשבת, ומאחר ששינה התנא ושנה דין זה בשוחט משמע שיש חידוש בדבר. עוד שאלו ראשונים: מדוע להעמיד את הברייתא לשיטת ר' יהודה ובמקרה דחוק כזה? נעמידה כר' מאיר (שסתם משנה כמותה) ובשלא היה חולה מבעוד יום! והשיבו (עפ"י תירוץ הגמרא בעמוד הקודם) כי שנינו במשנה דין שבת בדומה ליום הכיפורים, ושכשם שבוים הכיפורים אסורה האכילה, בין היה לו חולה מבעוד יום, ובין חלה היום – כך בשבת אסורה האכילה, אפילו היה לו חולה מבעוד יום. והרי לשיטת ר' מאיר, אם היה לו חולה מבעוד יום מותר הבשר באכילה (תוס', רשב"א).

כגון שקצץ לו דלעת רש"י פירש שקצץ מן המחובר, וטעם הדבר – מפני שהיתה מוקצה מחמת האיסור לקוצצה. אבל רבים פירשו שמדובר בדלעת תלושה מערב שבת, ומה שהיא נחשבת כמוקצה הוא משום שכל זמן שלא נתבשלה אינה ראויה כלל לאכילת אדם, ואפילו לכוס. ולדעת רש"י מדובר כאן כשמבשל לאדם שחלה בשבת עצמה. אבל הרשב"א התקשה בפירוש זה מכמה צדדים, ולכן פירש כי גם כאן, כמו לענין שוחט, מדובר שהיה לו חולה מבעוד יום, ולמרות זאת הדלעת החיה נחשבת מוקצה, מפני שכל עוד לא נתבשלה אינה ראויה לבריא. ואף שלענין שוחט לחולה אין בבהמה החיה משום מוקצה – שם מוכנה הבהמה כולה לצורך החולה, שהרי אי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה, ומשום כך מותר לבריא לאכול ממנה. אבל בדלעת ניתן לבשל רק מה שנצרך לחולה, ורק הוא מוכן, וכל השאר נשאר בגדר מוקצה.

הלכתא השוחט לחולה בשבת מותר רש"י פירש כי מדובר כשחלה מבעוד יום, שהרי אם חלה בשבת – הבהמה היא מוקצה, כפי שהסברנו לעיל בדעת ר' יהודה ור' מאיר. וכן פסק הראב"ד. אבל הרמב"ם ועוד פסקו להלכה שמדובר גם בחולה שחלה בשבת, שכן אנו פוסקים כר' שמעון, שאין מוקצה מחמת איסור אלא דבר שהקצה אותו בידים, כגון נר שהדליקו (מי"מ). **באומצא** ושאלו: והרי הבשר צריך מליחה להכשירו, ודבר זה אסור בשבת (משום תיקון)! ובתוס' (לעיל יד, א) כתבו כי מעיקר הדין אין הבשר צריך מליחה, שאין הדם שבו אסור אלא כשפרש מן הבשר, ומשום כך רק בשר שמתבשל והדם פורש ממנו כתרואה מהבישול צריך מליחה, ולא בשר הנאכל חי (אף שהדם שפרש ממנו צריך הדחה. ולענין צלי, ראה

שהיה לו חולה – מערב שבת. דכיון דשוגג הוא כדאוקמינן, וליכא איסור שבת – איסור מוקצה נמי ליכא, דעומדת לשחיטה היתה צין השמשות, ואפילו שבת, משום דחולי דפיקוח נפש דוחה את השבת. מאי טעמא דרבי יהודה – הא אפילו צמוד איסור שבת ליכא, וכל שכן בשוגג! והבריא – היום שבת. איסור מוקצה ליכא, דהא צין השמשות חולה היא, הלכך לרבי מאיר דלאו משוי שוגג דאיסור שבת – שרי, ולרבי יהודה אסור, דאיסור שבת דשוגג איכא, דהא הצריח. וכי הא – כלומר, הא דאוקמינא דמשום איסור מוקצה שמקיה רב לתנא, ואף על גב דצאיסור שבת שוגג הוה, היינו כי הא דלאמר רב השוחט לחולה – שנחלה ציוס השבת. אסור – לאכול צריא מאותה צהמה צו ציוס. דאף על גב דאיסור שבת ליכא, דפיקוח נפש דוחה את השבת, איסור מוקצה מיהא איכא, דצין השמשות מוקצה הוא, ולא היתה ראויה לישחט שבת, דהא עדיין לא היה חולה. המבשל – צטר שהיתה שחטה מאתמול, וצטלה היום לחולה שנחלה היום – מותר לצריא. מאי טעמא האי – צטר הוה חזי להאי צריא צין השמשות לכוס חי, הילכך אין כאן איסור מוקצה. ואיסור שבת נמי אין כאן, דהא לחולה צטלה. והאי – שוחט לא היה צין השמשות ראוי לכוס, ואיכא איסור מוקצה, אף על גב דאיסור שבת ליכא. פעמים שהשוחט – לחולה מותר לצריא לכוס, כגון שהיה לו חולה מבעוד יום, דאין כאן לא איסור מוקצה ולא איסור שבת. והמבשל – לחולה שנחלה היום, אסור לצריא. כגון שקצץ דלעת – מן המחובר וצטלה לו. דיש כאן איסור מוקצה, דמחברת היתה צין השמשות. ואית

דמפרשי דלעת תלושה, ומוקצה ידעה משום דקשה היא. ולא היא, חדא – דלעת רכה היא יותר מן הצטר. ועוד, "קצץ" – מן המחובר משמע, דאי צטלושה לא שייך קליטה אלא חיתוך, כגון (שבת קט"ג, ב) "מתכין את הדלועין לפני הצהמה". הלכתא השוחט לחולה בשבת – לחולה מבעוד יום. באומצא – לכוס. אדעתא דחולה קא שחיט – וליכא למגור שמא ירצה שחיטה צטל צריא, דהא משום ההוא זית לחולה צעי למשחט כולה.

משנה במגל יד – *רפס"א נלע, ויש לה שמי פיות, האחת חלקה כספין והאחת יש צה פגיונות. הכל שוחטין ובכל שוחטין – כולה מפרש בגמרא. מגל קציר – שקורצין צה הצנא, *פלנלי"א נלע, שפגיונותיה נטות כוּן לַד אַחַד צְשִׁפּוּעַ. מגירה – ספין מלא פגיונות, ואין משופעות כשל מגל קציר אלא מכוונות, שיש לפגיונה מורשא מכאן ומכאן כסמם פגיונות. אגרת ומגירה נלעו *סייג"א. שינים – החמוצים נלמי טל צהמה. והצפורן – מחוברת. שהם חונקין – שאין חותכין, אלא קורעין מחמת הפגיונות. והאי חונקין – אשארם קאי ולא אצפורן, דטעמא דצפורן מפרש בגמרא משום מחובר.

תוספות

כגון שהיה לו חולה והבריא – ואם תאמר: אם יש מוקצה לחצי שבת, אמאי שרי לרבי מאיר בשוחט לחולה והבריא? ורבי יהודה נמי, אמאי לא אסר משום מוקצה? דלא אסר אלא משום דקניס שוגג אטו מזיד, כדאמרין ב"הניזקין" (גיטין נ"ב). דבעיא היא בשילהי אין צדין (ביצה כ"ב), אם יש מוקצה לחצי שבת אם לא! ויש לומר: כיון שרגילות הוא שחוזר לחוליו – לא הוי מוקצה, כמו גמרו בידי אדם דשרי התם. אי נמי, רב גופיה מספקא ליה דשמא אין מוקצה לחצי שבת. ולהכי לא אוקמיה כרבי מאיר אלא כרבי יהודה, דאסר משום דקניס שוגג אטו מזיד. **כגון שקצץ לו דלעת** – פירש בקונטרס: מדנקט "קצץ" משמע דאירי מן המחובר. וקשה: דאם כן מאי איריא מבשל? אפילו כי לא נתבשל נמי אסור! ואומר

רמב"ן כאן באריכות).

גזירה שמא ירבה בשבילו כלומר, שמא יוסיף חתיכות נוספות לקצירה העומדת כבר על האש, ונמצא עובר בכל פעם על איסור מבשל. אבל לא משום חשש שמא ישם בתחילה בשם רבינו יונה. וראה ר"נ ביצה י"ב, שחלק על כך.

חוץ ממגל קציר והמגירה והצפורן מפני שהם חונקין רש"י מפרש שפגיונותיו של מגל קציר נטות כוּן לַצַד אַחַד. והמגירה, שהוא משור, המשמש לחיתוך עצים וכיוצא בזה, שינוי אינן משופעות, אלא ישירות. והסביר רש"י עפ"י הגמרא, כי מה שנאמר "מפני שהן חונקין" אינו מתייחס אל הצפורן, שיש טעם אחר לאיסור לשחוט בה – מפני שהיא מחוברת.

אורה ההלכה

השוחט... המבשל לחולה בשבת השוחט בשבת לחולה שיש בו סכנה, בין שחלה מאתמול בין שחלה היום – מותר לבריא לאכול מן הבשר כשהוא חי בשבת. המבשל (או עשה שאר מלאכה) לחולה, אסור בשבת לבריא או לחולה שאין בו סכנה לאכול ממה שנותר, שחוששים שמא ירבה בבישול לצורך עצמו. אבל במוצאי שבת מותרת האכילה מיד (פמ"ג). כרב דימי. (רמב"ם ספר זמנים הלכות שבת פ"ב ה"ט. שו"ע א"ח שיה"ב.) **השוחט במגל יד** ספין שצידה אחד מגל וצידה השני חלק, לכתחילה לא ישחוט בצד היפה, גזירה שמא ישחוט בצד האחר. ואם שחט בצד החלק – שחיטתו כשרה. כדיוק הגמרא. וכן הדין אם שחט בספין ארוכה שיש בה פגיונה, ונשאר בה שיעור שחיטה בלא פגיונה – לכתחילה לא ישחוט (אפילו כרך מטלית על הפגיונה), ואם שחט ואמר שברי לו שלא נגע במקום הפגיונה – שחיטתו כשרה. (רמב"ם ספר קדושה הלכות שחיטה פ"א הכ"ב. שו"ע י"ד ו' א ובהגהה).

בכל שוחטין חוץ ממגל קציר והמגירה והשיניים והציפורן שוחטים בכל דבר החותרן שפיו חד ואין בו פגם, כגון סכין, צור, קנה, זכוכית, וכן בשן יחידה הקבועה בלחי של בהמה, או בצפורן יחידה (אבל בשורה של שיניים או ציפורניים הרי זה כמגל. להלן י"א). ואסור לשחוט בדבר שאין פיו אחיד וחלק אלא הוא משונן, כגון מגל, מגירה (משור), לחי בהמה שיש בה שיניים, וכן קנה שקיסמים יוצאים ממנו. (רמב"ם ספר קדושה שם ה"ד, ה"ט, הכ"א – כב. שו"ע שם סעיפים א ו-ג ובהגהה).

גמרא דלמא אתי למעבד באידך גיסא — נמקוס הפגיומות. ושמעינן מהא דסכין פגומה ויש צה כדי לשחוט מן הפגם ולהלן — אסור לשחוט צה לכתחלה, דהא הכל גורין משום אידך גיסא, וכל שכן הכל דבהיא גיסא גופה פגומה. קרומית = גלע של קנה. רבי פוסל — לקמן נפקא לן מ"ויקח את המנאלת". ורבי חייא מכשיר — ומתניתין דקמני שחיתתו כשרה לא מתוקמא כרבי אלא כרבי חייא, ולכתחלה מיהת לא שחטין, ואשמעינן מתניתין דעד כאן כו'. בין שהסכין למעלה — כעין כל השחיתות, ובין שהסכין למטה וצואר בהמה למעלה — ולא חיישין שמה יכבד הלאר על הסכין ויחזו צנת אחת קודם שיוליך ויציא. לעולם רבי חייא ואפילו לכתחלה — נמי מכשר. קשיא דרבי אדרבי — דהא קמני צנרייתא רבי פוסל, דמשמע דיעבד. מחובר מעיקרו — פוסל ואפילו דיעבד. במוכני — גלגל שקורין *טו"ר, והשכיב צו הסכין חזו למעלה, וגלגל ושחט. נעץ סכין בכותל — והולך והציא לאר צהמה עליה.

תוספות

רבינו תם: דבתלושה איירי, ושייך נמי בתלושה לשון קציצה, כמו "כאן קיצץ בן עזאי תורמוסי תרומה" בפרק "במה מדליקין" (שבת לד, א). ובריש פרק אחד דיני ממונות" (סנהדרין לג, ב): "אדמוקדן יקוד קוץ קרד וצלי", דבתלושה איירי. והא דלא נקט לשון חתיכה, כדתנן (שבת קט, ב): "מחתיכין את הדילועין" — לפי שדרך לקוצצן בחתיכות גדולות כשבאין לבשל שייך בו לשון קציצה. ומבשל אסור — משום דדלעת לא חזיא לכוס, כדאמרין במסכת תמיד (כו, א): כל מידי לא תפלט קמי רבך בר מקרא חייא, דכפתילה של אבר דמיא. ואם תאמר: והא חזיא לבחמה, ומוכן לכלבים הוי מוכן לאדם, כדמסיק בפרק קמא דביצה (ו, ב) גבי אפרוח שנולדה ביום טוב! ויש לומר: כיון דדלעת עומדת לאדם ואינה ראויה לאדם — הוי מוקצה, אף על גב דחזיא לבחמה.

אלא צור וקנה לכתחלה לא — ואם תאמר: ודלמא נקט לשון דיעבד משום מגל יד, כדאשכחן בריש "כל

הפסולין" (זבחים לב, א) דנקט "ששחט" משום טמא, אף על גב דזרים ונשים ועבדים שוחטין לכתחלה! ויש לומר: דהתם ניחא ליה למינקט כל הפסולין בעבודה יחד, דשחיטה כשרה, אבל כאן — מה לו לשנות יחד כשרים לכתחלה עם כשרים בדיעבד? ואם תאמר: דבפרק "חבית" (שבת קמז, א) קתני: "הרוחק" דיעבד, משום מי מערה, אף על גב דחמי טבריא אפילו לכתחלה! ויש לומר: דמשום הכי קתני חמי טבריא בהדי מי מערה — למידק נמי דמי מערה חמין דומיא דמי טבריא, כדאמר התם.

ורמינהי בכל שוחטין בין בצור — הוה מצי למימר: בשלמא קנה אקנה לא קשיא, הא בסמיניא דאגמא הא בשאר קנה, כמו שמחלק לקמן (טו, ב). אלא צור אצור קשיא.

להודיעך כחו דרבי — ולא חייש לאשמועינן כח דהיתירא דרבי חייא, דכבר אשמועינן בברייתא דבכל שוחטין בין בתלוש בין במחובר.

כאן במחובר מעיקרו — לעיל גבי רבי חייא לא הוה מצי לשנויי הכי. דכיון דמחובר מעיקרו כשר בדיעבד, למה יאסור לכתחלה? דאי משום שמא ידרוס, אם כן תלוש ולבסוף חיברו נמי!

או שהיה קנה עומד מאליו — לאו למעוטי נטעו אדם קאתי, דההוא נמי חשיב מחובר מעיקרו. דאפילו למאן דאמר המשתחוה לבית אסור — המשתחוה לאילן לא אסור, אלא תוספת דוקא. ולא נקט הכא עולה מאליו אלא גלות

עיונים

דלמא אתי למעבד באידך גיסא בצד השני של להב המגל, שהוא משונן (רש"י). ומכאן למד רש"י שכל שכן שאין לשחוט בסכין ששפתה חלקה, כשיש לה פיגומות באותו צד עצמו. והראב"ד מפרש שמדובר בכלי כעין גרון שיוצאת מעין שן בצדו השני, שאינה ארוכה דיה כדי לשחוט בה (וכעין זה מפרש רבינו חננאל).

במחובר לקרקע ואף שבכגון זה אינו יכול להעביר את הקנה השוחט על צוואר הבהמה או העוף, מבוואר להלן שיש אפשרות לשחוט לא רק כשאוחז בסכין, אלא גם כשמוליך ומביא את צוואר הבהמה על הסכין (וכן על צור או קנה מחודד). ורבי פוסל אפילו בדיעבד, שהוא מדייק כן מן הכתוב, כמבואר להלן (טו, א).

להודיעך כחו דרבי לכאורה, היה מקום לומר כאן כמו במקומות אחרים, שמוטב היה להביא את מחלוקתם באופן של לכתחילה, כדי להשמיע כחו של ר' חייא, שהרי "כוחא דהיתירא עדיף". אלא שדבר זה כבר שנינו במפורש בברייתא "בכל שוחטין בין בתלוש בין במחובר", והרי אין אפשרות להעמידה אלא לשיטת ר' חייא (תוס').

כאן במחובר מעיקרו כתבו ראשונים כי לא הציעו פתרון זה לסתירה בשיטת ר' חייא, מפני שדוקא לשיטת רבי, שמחובר ממש פסול מן התורה, יש מקום לפסול לכתחילה תלוש

ב גמרא שנינו במשנה "השוחט" במגל יד בצור ובקנה, ומשמע: בדיעבד — אין [כ]. שחיתתו כשרה, אבל לכתחלה — לא ישחט באלה. ושואלים: בשלמא [נניח] במגל יד מוכן הטעם — דלמא אתי למעבד באידך גיסא [שמא יבוא לשחוט בצד האחר] המשונן, אלא צור וקנה שהיו חדים האם לכתחלה לא שוחטים בהם? ורמינהי [ומשליכים, מראים סתירה] לכך ממה ששנינו בברייתא: בכל שוחטין, בין בצור, בין בזכוכית, בין בקרומית של קנה! ומשיבים, לא קשיא [אין זה קשה]: כאן שמשמע ששוחטים לכתחילה — מדובר בתלוש, כאן שמשמע שהדבר נאסר לכתחילה — מדובר במחובר, כששוחט על ידי צור או קנה המחובר לקרקע, וכשיטת ר' חייא. שאמר רב כהנא: השוחט באמצעות דבר המחובר לקרקע — רבי פוסל ור' חייא מכשיר; והרי עד כאן לא שמענו שקא מכשיר רבי חייא במחובר אלא בדיעבד, אבל לכתחלה לא. ושואלים: במאי אוקימתא [במה העמדת] לפי זה את המשנה? כדעת רבי חייא ודיעבד; אלא הא דתניא [זו ששנויה] בברייתא: בכל שוחטין לכתחילה, בין בתלוש, בין במחובר, בין שהסכין למעלה וצואר בהמה למטה, בין שהסכין למטה וצואר בהמה למעלה, מני [כשיטת מי היא]? לא כשיטת רבי ולא כשיטת ר' חייא, שכן אי [אם] לשיטת ר' חייא — הרי בדיעבד אין [כ]. השחיטה כשרה, אבל לכתחלה — לא יעשה כן, אי [אם] לשיטת רבי — בדיעבד נמי [גם] לא כשרה השחיטה! ומשיבים: לעולם תפרש שברייתא זו היא כשיטת רבי חייא, והוא מתיר לשחוט במחובר אפילו לכתחלה, והאי דקמיפלגי [וחה שנחלקו] בדיעבד, כפי שאמר רב כהנא — הרי זה כדי להודיעך כחו של רבי, שהוא אוסר אפילו בדיעבד. ושואלים: אלא, לפי זה, מתניתין דקתני [משנתנו] שהוא שונה בה: "השוחט", ומשמע: בדיעבד — אין [כ]. לכתחלה — לא, מני [כשיטת מי היא]? לא שיטת רבי ולא שיטת רבי חייא, שכן אי [אם] שיטת רבי חייא — הרי אמרת

שלדעתו אפילו לכתחלה מותר לשחוט במחובר, אי [אם] שיטת רבי — הרי בדיעבד נמי [גם] לא מכשיר! ומשיבים: לעולם יש לפרש שלשיטת רבי חייא שוחטים במחובר ואפילו לכתחלה, ומתניתין דקתני [ומשנתנו] שהוא שונה בה: "השוחט", ומשמע ששחיטה כשרה רק בדיעבד — שיטת רבי היא. ושואלים: אם כן, קשיא [קשה] מדובר רבי על דברי רבי, שהרי במחלוקתו עם ר' חייא מפורש שהוא פוסל אפילו בדיעבד! ומשיבים: לא קשיא [אין זה קשה]: כאן ששנינו שהוא פוסל בדיעבד — מדובר כששוחט בדבר שהוא מחובר מעיקרו, כאן ששנינו שהוא מכשיר בדיעבד — מדובר כששוחט בדבר שהיה תלוש ולבסוף חיברו. ומוסיפים: ומנא תימרא דשני לן [ומנין תאמר ששונה לנו], שיש הבדל בהלכה בין מחובר מעיקרו לתלוש ולבסוף חיברו? דתניא [ששנויה ברייתא]: השוחט באמצעות מוכני (סוג של מכונה שקבועה בה סכין) — שחיתתו כשרה, וכן השוחט במחובר לקרקע — שחיתתו כשרה, וכן אם נעץ סכין בכותל כשהלהב בולט החוצה ושחט בה, שהולך והביא את צואר הבהמה עליה — שחיתתו כשרה. אבל אם היה צור יוצא (בולט) כמין זיו מן הכותל, או קנה עולה מאליו מן הקרקע, ושחט בו — שחיתתו פסולה;

על צור היוצא מן הכותל, דאיירי בכותל מערה, דומיא דקנה העומד מאליו.

שחיברו, משום סייג לתורה. אבל לשיטת ר' חייא, שמן התורה אפילו מחובר ממש כשר לשחיטה (ראה להלן טו, א) אין מקום לאסור תלוש וחיברו אפילו לכתחילה (תוס', המאור). **במוכני** מוכני הוא מתקן הפועל על ידי סיבוב של גלגל על צירו. ורש"י פירש שהשכיב סכין על גלגל (אופק) הסובב על צירו כשהלהב למעלה, והוריד וקירב את צואר הבהמה לגלגל המסתובב. ובערך (ערך מכנה) פירש שמדובר במתקן מורכב יותר, שסיבוב של גלגל גורם להולכה והבאה של להב סכין.

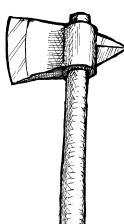
אורה ההלכה השוחט במחובר לקרקע — השוחט בדבר המחובר לקרקע או לגוף, כגון שן וצפורן המחוברים בבהמה — שחיתתו פסולה. ובתלוש מן הקרקע ולבסוף חיברו בקרקע לא ישחוט, ואם שחט — שחיתתו כשרה. כשיטת רבי. (רמב"ם ספר קדושה הלכות שחיטה פ"א הי"ט—כ. ש"ע י"ד, ב).

נעץ סכין בכותל נעץ סכין בכותל והעביר את צוואר הבהמה או העוף עליה וכך שחט — שחיתתו כשרה. בברייתא. וראה להלן טו, ב. (רמב"ם שם פ"ב הי"ח. ש"ע י"ד, ד).

*טו"ר (צ"ל: טור"ן) מן הצרפתית העתיקה forma — ציר, חלק מגלגל.

גדרות דאמר רב כהנא השוחט במחובר יש בכתיב: דאמר רב כהנא תניא השוחט במחובר. לעולם רבי חייא ואפילו לכתחילה בכתיב ועוד: [אלא לעולם רבי חייא ואפילו לכתחילה. או קנה עולה מאליו בחלק מכתה"י ובש"י: או שהיה קנה עולה מאליו.

מגל יד לפי רש"י

לפי הראב"ד לפי הראב"ד

לשון מוכני מקור המלה הוא ביוונית ἀνακνή (מכני), שפירושו: מכונה, גלגל, מנוף.

שפיע **למד את עמי** www.hashefa.co.il כל הזכויות שמורות. להסדרת אישור שימוש בתכנים נא לפנות לדוא"ל info@hashefa.com